

Усмено књижевно дело

Епска песма

Јуначка песма

Епска биографија

Историјска предања

Епски певач

ЕПСКО ПЕВАЊЕ УЗ ГУСЛЕ

Гусле прате и регулишу целокупан процес конституисања, сазревања, узрастања и опадања српског народа као историјског народа: примање хришћанства, односно потпадање под духовно-религиозну сферу византијске културе и цивилизације, те конституисање светосавља; успон и пропадање феудалне државе паралелно са успоном династије Немањића и њеним засвођавањем; фрагментаризација и урушавање државе од Косова до њеног коначног пада предајом Смедерева. Писани извори 10. и 11. века спомињу харфу са 10 жица, гусле и још неке дувачке инструменте. Да усмена традиција живи у 15. и 16. веку у Приморју сведоче и помени о певању *бугаркиња* под прозором једне куће, о слепом гуслару и певању уз гусле у Дубровнику.

- ❖ Контекстуализација наше народне књижевности у европским и светским оквирима.
- ❖ Углед међу страним ауторима (углавном у 19. веку).
- ❖ Однос према народном стваралаштву других словенских народа.
- ❖ Жанровско ситуирање у низ великих епских дела светске књижевности као што су *Еп о Гилгамешу, Махабхарата, Илијада и Одисеја, Слово о пуку Игоровом, Песма о Роланду*.

усмено у писаном/ књижевност и фолклор

Радови који тематизују присуство фолклорних елемената у српској књижевности, испитују удео, начин транспоновања и уметничку обраду усменог у писаном. Усмено стваралаштво у савременој српској књижевности представља једно од највиталнијих исходишта нових литерарних сагледавања. Традиција се тумачи као предтекст, који се у конкретном облику реализује у најразличитијим жанровским обрасцима и стилским формацијама српске књижевности

- сценско/позоришно извођење
- музика
- ликовна уметност
- радио
- филм
- телевизија
- интернет /дигитални медији#

Усмено : писано

Текст

усмени говор

- колективност
- формулативност
- варијантност

Контекст

- низ спољашњих чинилаца који окружују књижевни текст и за које се сматра да одређују његово значење
- однос текста према другим текстовима на хронолошкој, жанровској, мотивској, тематској, стилској, формалној или некој другој равни
- дејство контекста на текст
- дејство текста на контекст

Текстура

ФОЛКЛОР

1. НАРОДНА/ УСМЕНА КЊИЖЕВНОСТ
2. ПОЕТИКА ЖАНРА
3. СЛОВЕНСКА МИТОЛОГИЈА
4. КУЛТУРА/ ИНТЕРКУЛТУРАЛНОСТ
5. ЕТНОЛОГИЈА/ ЕТНОЛИНГВИСТИКА
6. ИСТОРИЈА РЕЛИГИЈЕ/ ПСИХОЛОГИЈА
7. КЛАСИЧНА ФИЛОЛОГИЈА/ ЕТИМОЛОГИЈА

- примарне врсте фолклора само су условно облици усмене уметности речи
- у фолклору могу бити изражене или представљене многе уметности (првобитни обредни синкретизам)
- жанровске ознаке у битној мери условљавају природу фолклорног садржаја#

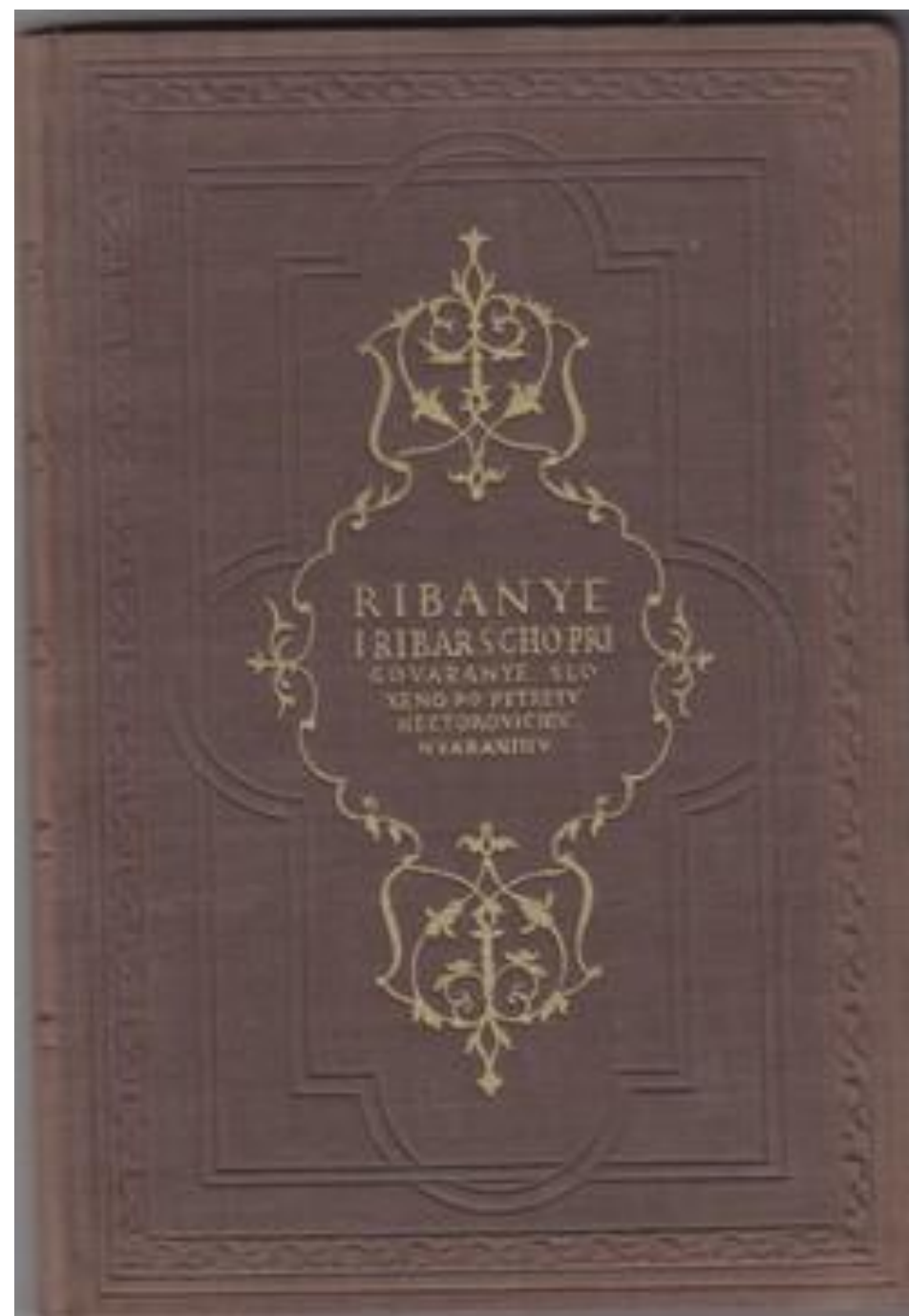
Непосредна говорна комуникација: контекст извођења

БУГАРШТИЦЕ

Орао се вијаше над градом Смедеревом

- Орао се вијаше над градом Смедеревом.
Ниткор не ћаше с њиме говорити,
Него Јанко војвода говораше из тамнице:
„Молим ти се, орле, седи мало ниже
(Сиди мало ниже) да с тобоме проговору.
Богом те брата јимају, пођи до смедеревске господе
Да с' моле славному деспоту да м' отпусти
(Да м' отпусти) из тамнице смедеревске.
И ако ми Бог поможе и славни деспот пусти
из тамнице смедеревске,
Ја те ћу напитати чрвене крвце турешке,
Белога тела витешкога.“

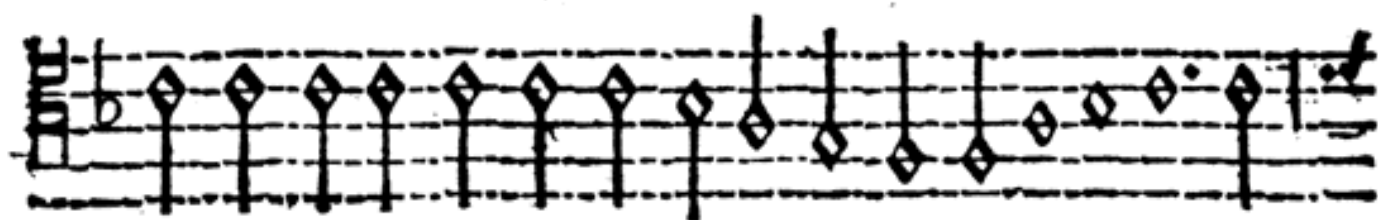

Марко Краљевић и брат му Андријаш

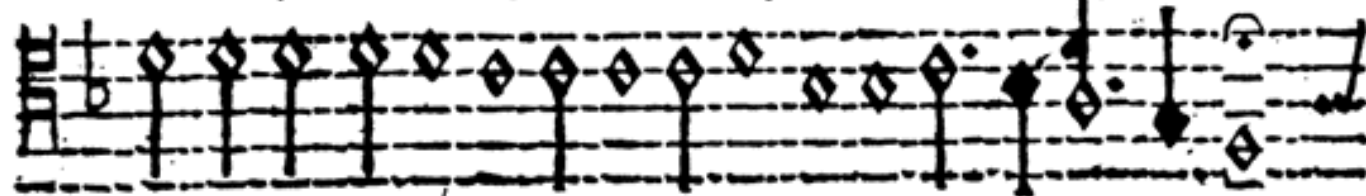
Два ми ста сиромаша дуго време друговала,
Липо ти ста друговала и липо се драговала,
Липо плинке дилила и липо се раздиљала,
И раздилив се, опет сазивала.
Већ ми нигда заробише три јуначке добре коње,
Два сиромаша.
Тере ста два коњица много липо раздилила.
О третјега не моглоше јунаци се погодити
Негли су се разгнивала и много се сапсовала. *

* одломак

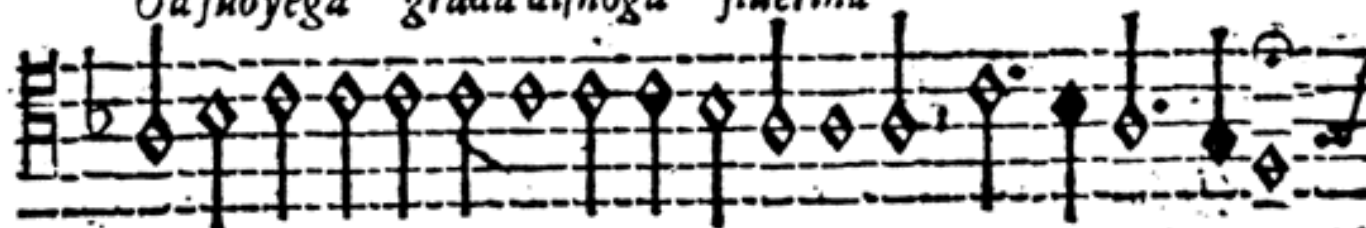
B V G A R S C C H I C, A.

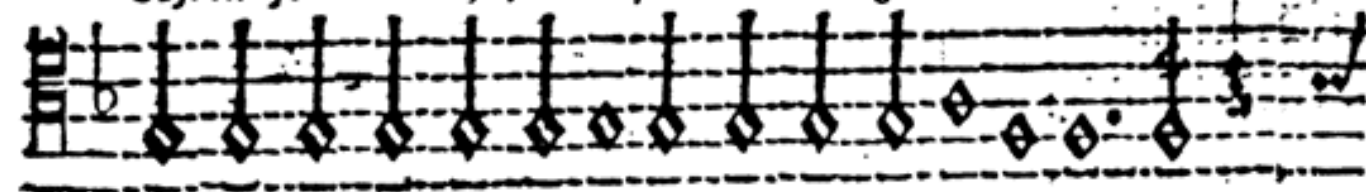
Chadamisc radosaue uoyeuoda od digliasce,

Od suoyega grada disnoga siuerina

Cestomise radosaf na siuerin obzirafce,

Teretomi onacho bellu gradu besiyafce

K

Валтазар Богишић

- **Валтазар Богишић** (1834-1908), угледни научник, правник и хуманиста, Србин католик родом из Цавтата, објавио је 1878. године српске народне песме дугог стиха које је дуго сакупљао из старих рукописа. Он је, заправо, састављач најпотпунијег зборника бугарштица и аутор прве веће студије о њима.

Немањићи

СВЕТИ САВА

- **Млади и образовање**

Свети Сава проглашен је за школску славу и обележава се 27. јануара. Слави се од 1840. година, када је то предложио Атанасије Николић, ректор Лицеја у Крагујевцу. У одлуци тадашњег Попечитељског просвештенија, представници државне и црквене власти прописали су да се Свети Сава проглашава за „патрона свих наших школа и да се најсвечаније прославља“. Све до 1945. године слављен је Свети Сава, а тада је, одлуком власти, укинут. Као школска слава поново је почео да се слави 1990. године.

Светосавски ток у савременој српској књижевности.

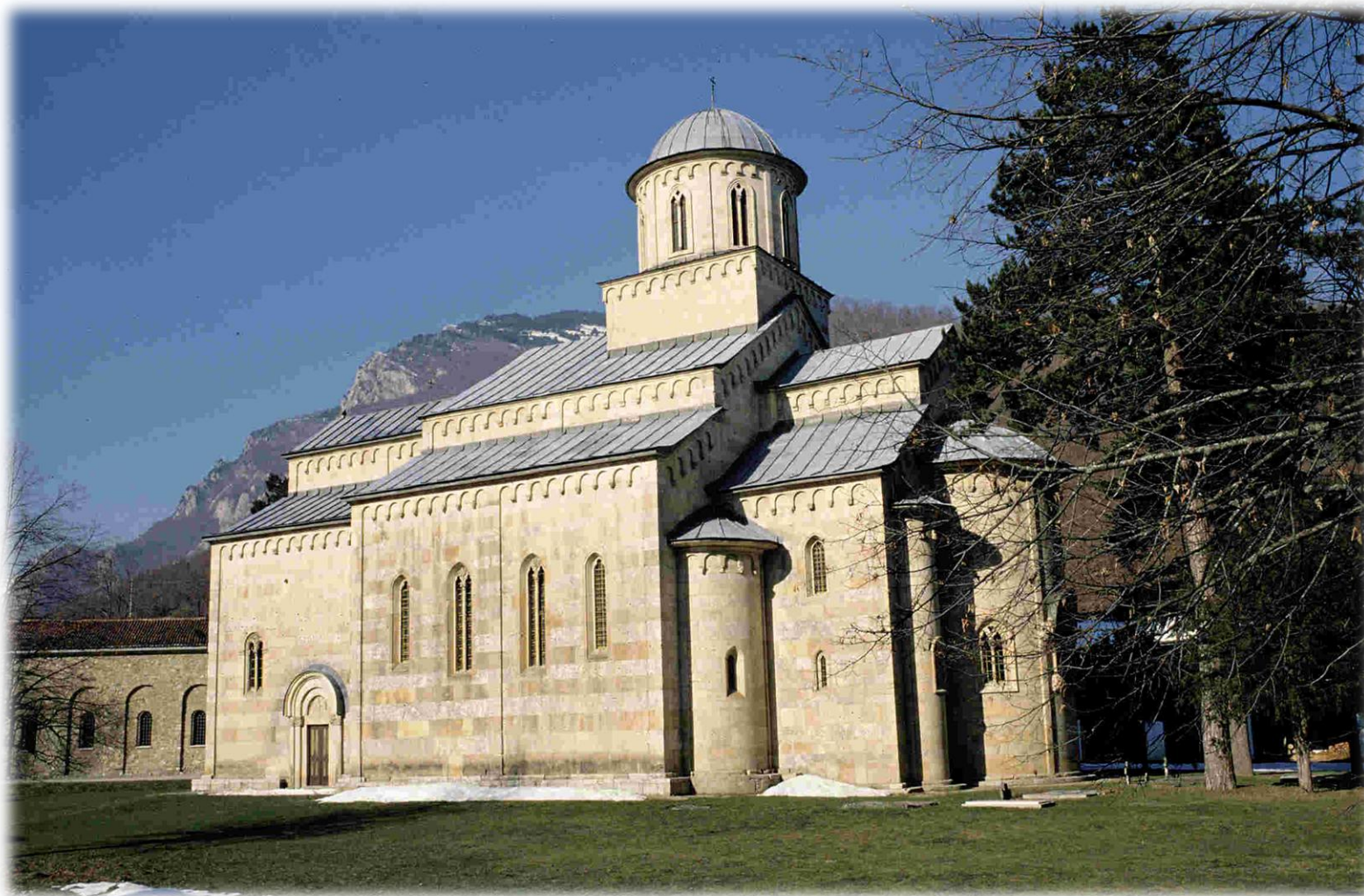
Лик Светог Саве у историји и у традицији био је плодно надахнуће и за прекретнички ток модерне српске поезије, од Васка Попе, Миодрага Павловића до Милосава Тешића и Љубомира Симовића. У историјском развоју српске драме о Светом Сави је особито интензивно писано крајем XX века, када се појавило неколико и данас врло „живих“ драмских текстова: Синиша Ковачевић, *Свети Сава* (1988), Јелица Зупанц, *Огњена купина* (1992), Зорица Симовић, *Свети Сава* (1992), Милован Витезовић, *Принц Растко – Монах Сава* (1994).

Грб Немањића и
Душана

Краљ Душан
чани

Дечани, црква Христа Пантократора, прва половина 14, века, задужбина краља Стефана Дечанског

Цар Душан
Лесново

Цар Душан
Сребрни динар
Цар на коњу

Паја Јовановић
Крунисање цара Душана

Монографија Кључ од Косова проф. др Бошка Сувајџића јединствена је по својој структури и поетичкој концепцији међу врсницама које су посвећене косовској епизи, косовској легенди и различитим аспектима историјске, друштвено-политичке и митске вертикале која прати и усмерава наше читалачко искуство. Кључ од Косова дело је у којем аутор представља интегралан и интегративан приступ теми. Од базичне научне студије о генези косовске легенде, преко жанровских и поетичких промишљања односа између историје, легенде и мита у обликовању косовске епике, монографија проф. др Бошка Сувајџића прати различите аспекте развијања легенде о Косовском боју на ширем, културолошком плану, до заслепљених идеолошких тумачења синтагме „косовски мит“ у 20. и 21. веку. [...]

Тако, од књижевноисторијске студије, компаративног огледа, поетичког промишљања односа усмене и писане књижевности, драматуршке анализе историјске драме, преко разиграних есеја о модернистичком искуству савремене поезије, до сопственог лирског певања о Косову, Сувајџић показује обухватну ширину интересовања и дубину захвата. Отуда дело пред нама није само још једна књига о Косову, већ је, по свему наведеном, јединствена књига о Косову.

Проф. др Снежана Самарџија

ISBN: 978-86-6081-352-9

www.albatrosplus.rs

Циљ и идеал Библиотеке која улази у живот под крилатим знаменем Албатроса јесте гајење и ширење душевне културе. Библиотека Албатрос обраћа се, првенствено, онима који у обогатавању и облагорађивању свога духа виде један озбиљан животињи задатак – њена је главна тежња да се број таквих читалаца стално умножава и да се интересовање за књижевност, уметност и за духовна питања, уопште, појача. У тим обзирима и намерама садржано је већ и мерило по коме ће се одабрати дела за публикацију у оквиру Библиотеке Албатрос: проста, површна забава искључена је исто тако као и штура или стручна дидактика; реч ће имати, пре свега, дела интуиције, било песничке, било мислилачке, дакле, романи, новеле, приче, драмски поеми, филозофски покушаји, афоризми, као и разни субјективни написи: дневнице, животописи, исповести, али и естетичке и културно-историјске студије и расправе, наред и оне особене уметничке игре маште и осећања, у којима се радо испољавају понеки модерни песници. Једном речи, све оно у чему се показује цео човек и цела душа и што говори човеку и души као таквима. Такав материјал црпиће се, са једне стране, из наше најновије књижевности, из дела оних наших најмлађих писаца који су успели да даду нашем књижевном животу један нов правац и један дијаво убрзани нови ритам – са друге стране, из ремек дела светске литературе која стоје у линији нашег покрета и наших циљева и која ћемо, разуме се, доносити у новим, савременим и уметничким преводима.

— Станислав Винавер и Тодор Манојловић (1921)

БОШКО СУВАЈЏИЋ КЉУЧ ОД КОСОВА

№ 207

Библиотека
Албатрос

Бошко Сувајџић Кључ од Косова

№ 207

Албатрос Плус

Ђура Јакшић, *Кнез Лазар*, 1858, Народни музеј у Београду

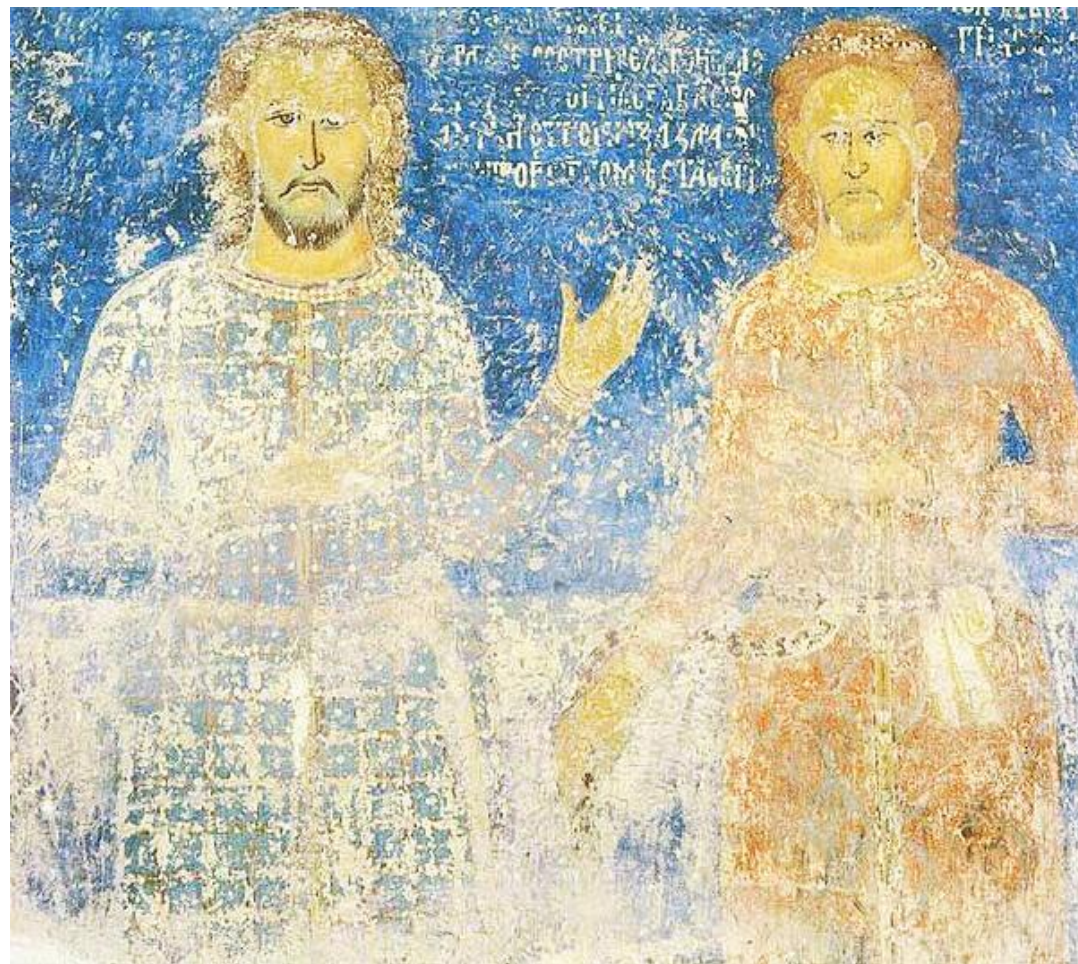
Кнез Лазар грб са шлемом
Хиландар

Кнез Лазар и кнегиња Милица Љубостиња

Браћа Мусићи косовски јунаци
Нова Павлица

КНЕГИЊА МИЛИЦА И МОНАХИЊА ЈЕФИМИЈА

Прва српска књижевница, деспотица Јелена /монахиња Јефимија остала је упамћена у историји уметности својим трима уметничким делима. Запис „*Туге за младенцем Угљешом*“ урезан је у сребру, у двострукој иконици коју је Јефимија приложила Хиландару (између 1368. и 1371. године, након смрти њеног малог сина Угљеше Деспотовића); „*Мољење Господу Исусу Христу*“ (настало 1398/99. године), текст извезен на завеси за царске двери, коју је Јефимија даровала Хиландару, где се и данас чува; „*Похвала кнезу Лазару*“, у целини изворан песнички текст, извезен позлаћеном жицом на црвеном атласу, са намером да буде покров за ковчег са моштима светог кнеза („Спој личне и опште трагедије, у савршеном складу уздржаног израза и композиције, уздиже ово Јефимијино дело у ред најлепших текстова српске књижевности” – Богдановић 1980: 197):

МАРКО КРАЉЕВИЋ

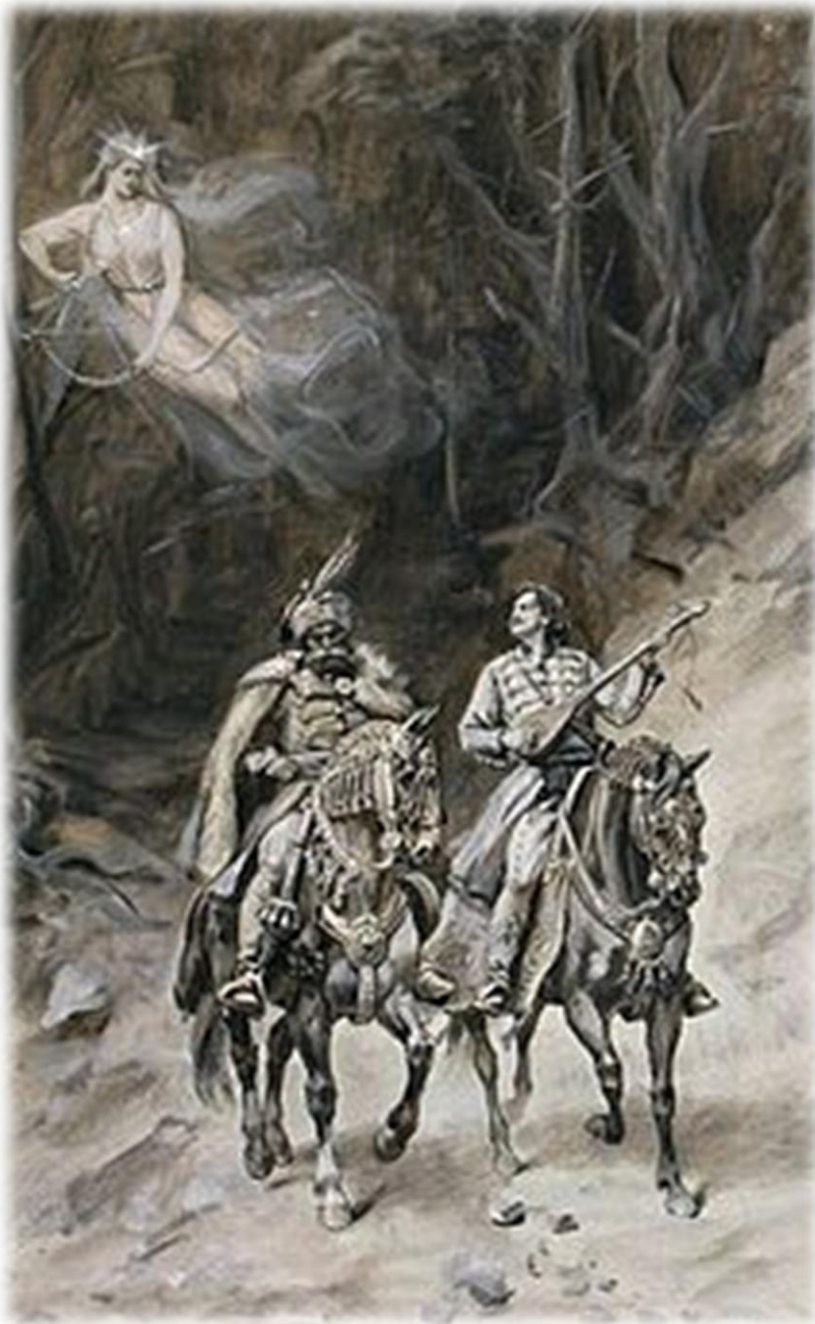
- Епска биографија Марка Краљевића обликована је према општим законитостима грађења биографије јунака. У епској поезији Марко живи триста година. Марко умире „од Бога, од старог крвника“, а смрт му најављује вила са Урвине планине. Марко Краљевић је турски вазал, он ратује за султана, спасава његову кћер, бори се као његов мегданџија, али од његове ћуди страхује и сам турски султан. Он је заштитник поробљених и понижених, слабих и немоћних, народна узданица и народни понос. Има низ изузетних пријатеља, али и моћних противника. Према своме изгледу, природи и типичним епским атрибутима попут посебног коња или моћног оружја, Марко је опеван по узору на античке хероје. Његов чувени коњ, Шарац, пије вино, разуме речи свога господара, бори се заједно са њим, достиже под облаком виле. Марково оружје је моћни буздован шестоперац, као што је Хераклово немејска батина, или пак Мјолнир, чекић бога Тора. Као и сваки херој, и Марко има своје епско средиште. Престони град Марка Краљевића је Прилеп. Јунак у своје авантуре креће из Прилепа, након извршеног подвига у њега се враћа. Марково порекло и изузетне особине објашњавају се браком његовог оца краља Вукашина са вилом, или везивањем за јунака старије генерације, војводу Момчила, по сродничкој линији ујак – сестрић.

Марков манастир

Петар Молер, *Свети Ђорђе*,
1795, црква у Пецкој

Паја Јовановић, *Милош, Марко и вила*, 1897, Народни музеј у Београду

Владислав Тителбах, *Марко Краљевић и Муса Кесеџија*, 1910, Народни музеј у Београду

Новак Радонић, *Смрт Марка Краљевића*, 1857, Народни музеј у Београду

Мина Вукомановић, *Аутопортрет* (детаљ), 1850, Народни музеј у Београду

„Auf keinem Gebiet war Vuk dogmatisch. Die Sprache des Volkes diente für ihn als Fundament der Literatursprache, und damit auch als Grundlage einer neuen Literatur, schlussfolgert Pavle Ivić. Es handelt sich demzufolge um eine Grundsteinlegung und nicht um eine Übernahme. Das Tor für eine Weiterentwicklung bleibt weit geöffnet, der Pfad geschlagen. Auch die Volkspoesie an sich betrachtete er prozessual, in ihrer Kontinuität und Veränderlichkeit. Er erkannte die Schlüsselbegriffe, die das Wesen und die Spezifik einer Volksliteratur ausmachen, warf die Frage der Funktionalität, des Variantenreichtums, der Formulativität, der Beziehungen von Individuellem und Kollektiven, Mythen und geschichtlich Korrektem auf und versuchte diesbezüglich Lösungen zu finden, für Fragen, die auch heute noch im Mittelpunkt des Interesses stehen.

In diesem Ehrendoktor der Jenenser Universität, Mitglied der bekanntesten Akademien der Wissenschaften in Europa, Träger von Diplomen wissenschaftlicher Gesellschaften, Goldmedaillen und Orden, verschmilzt Gelehrtheit mit der ursprünglichen Kraft, Beharrlichkeit und Weisheit eines serbischen Bauern. Darin liegt sein Geheimnis.

Alles, was er tat, tat er im richtigen Augenblick, aber auch als Unterpfand für die Zukunft. Diese Zukunft ist heute unsere Gegenwart. Haben wir ihn auf rechte Art und Weise verstanden?“

Nada Milošević Đorđević

(Rede, gehalten auf der 26. Versammlung der Vukova zadužbina, 14. November 2013)

Vuk Stefanović Karadžić 1787–1864–2014
Mündliches Volksgut der Serben

Vuk Stefanović Karadžić 1787–1864–2014

Mündliches Volksgut der Serben

Vukova zadužbina • Čigoja štampa

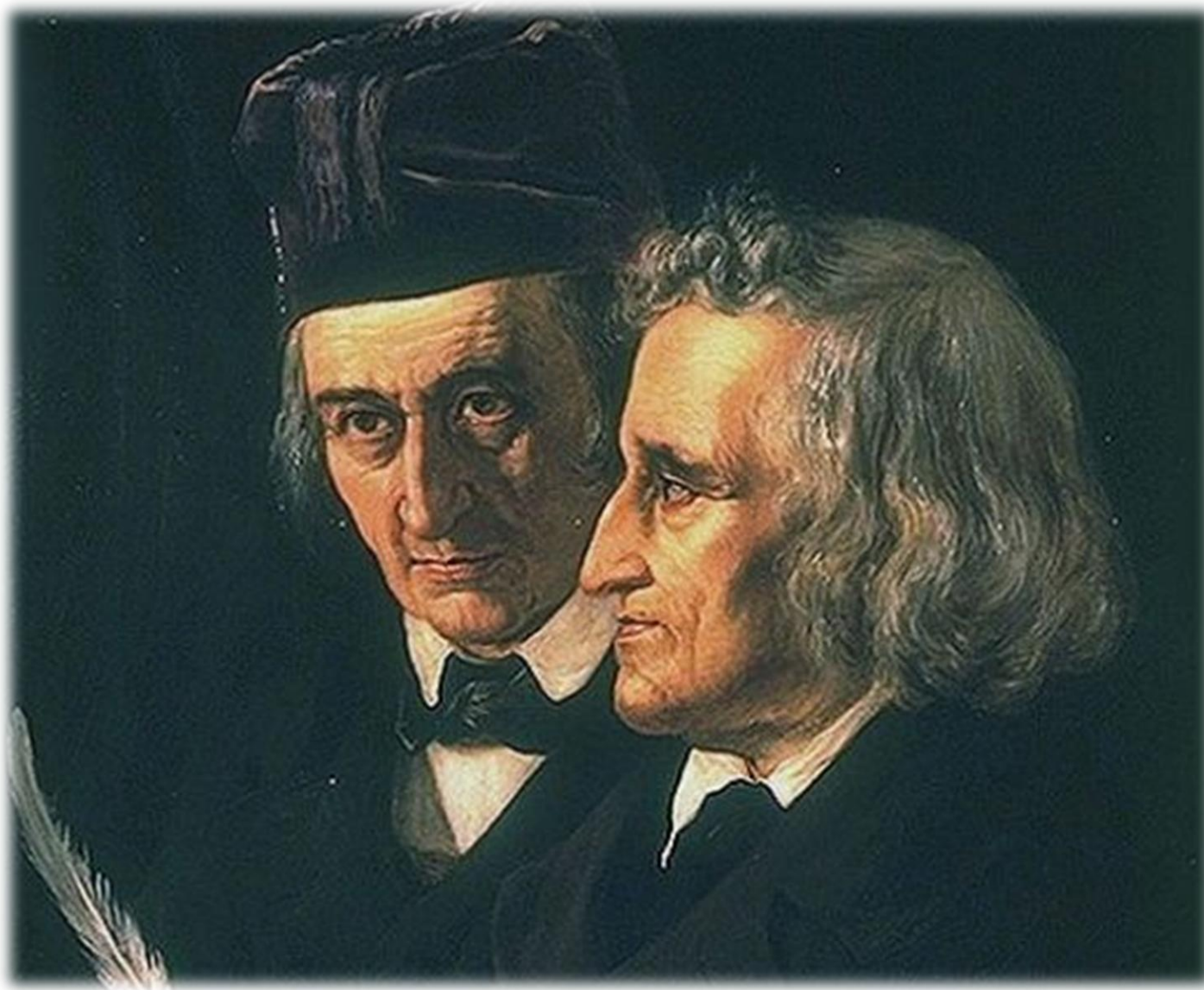

Inhalt

- Boško Suvajdžić: Das Gedankengut des serbischen Volkes von
- Vuk Karadžić als Teil der Weltliteratur
- Chronologie des Lebens und Schaffens von Vuk Stefanović Karadžić
- Chronologie der Volkslieder-Sammlungen von Vuk Stefanović Karadžić
- Vuks Grundprinzipien der Poetik
- Vuks „Liederbeleg“
- Vuks Sanger Vuks Standpunkt zur Volksprosa
- Die serbische Revolution
- Vuks Wörterbuch
- Die Volkspoesie
- Die Volksprosa
- Vuk und...
- Vuk und Verwandtes
- Zoran Konstatinović: Ein Höhepunkt – Goethe und seine Zeitgenossen
- Manfred Jahnichen: Slawische Volkspoesie-Übersetzungen in der deutschen Spätromantik
- Golub Dobrašinović: These von Jakob-Robinson (Talvj) und Vuk Stefanović Karadžić
- Gabriella Schubert: Zur Rezeption serbischer Volkspoesie und
- Belletristik in Deutschland
- Miodrag Matićki: DANICA – Vuks Buch für das Volk
- Nada Milošević Đorđević: Dem einhundertfünfzigsten Todestag
- Vuk Stefanović Karadžić' entgegen

Therese Albertine
Luise von Jakob
Robinson

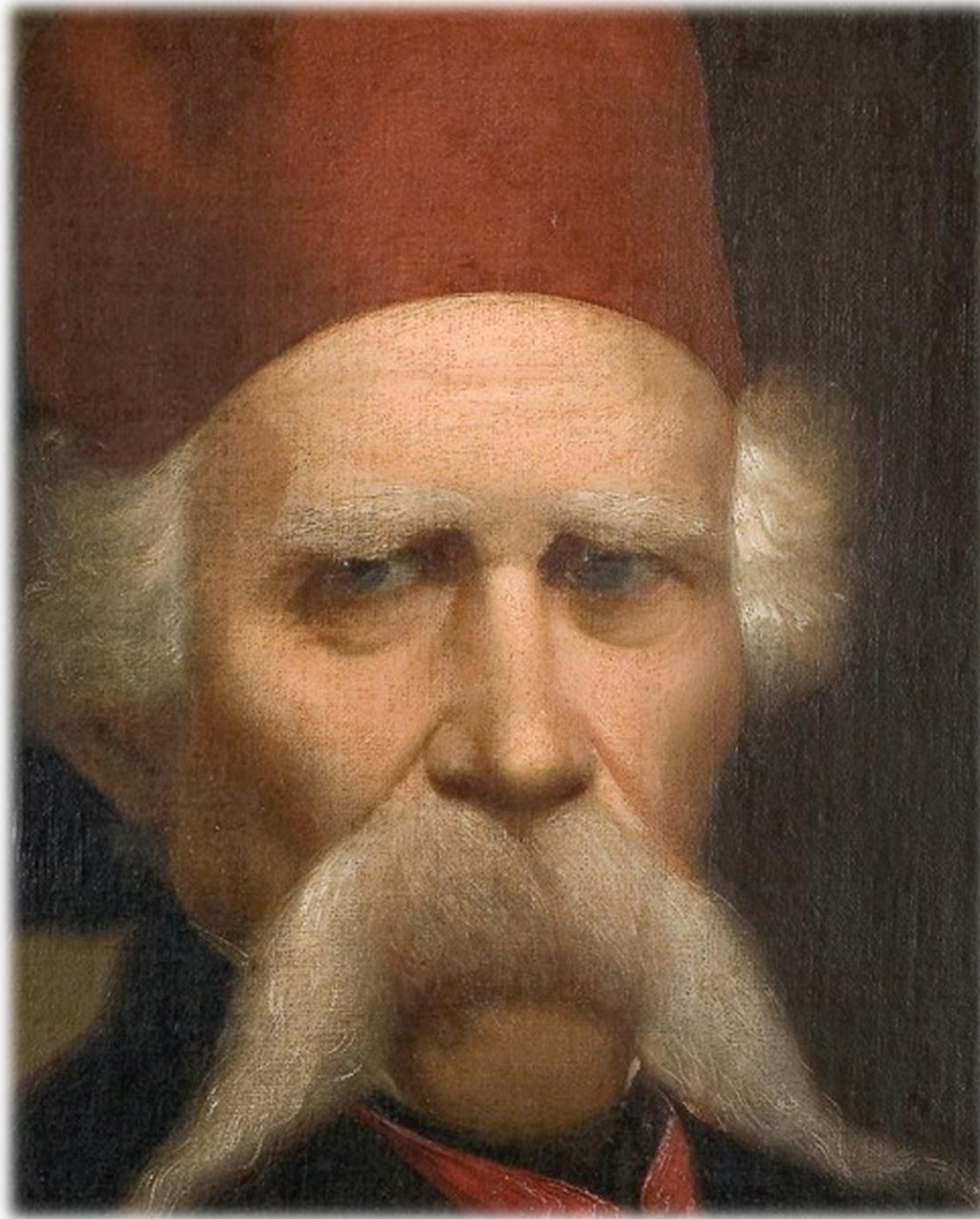

Elisabeth Jerichau-Bauman, *Die Bruder Jacob und Wilhelm Grimm*, 1855,
Берлин

ВУК СТЕФАНОВИЋ КАРАЏИЋ

- Доситеј и Вук

- „ Доситеј и Вук су оснивачи нововековне српске књижевности, који су деловали на два етапа њеног развоја. Оно што је Доситеј започео у српској књижевности XVIII века, стварајући нову српску *световну грађанску* просвету и културу, наставио је Вук у новим условима, на почетку и током XIX века, стварајући нову српску *националну* књижевност, дајући Доситејевим тежњама о књижевности на народном језику и за народ пуну националну садржину и национални израз. (Драгиша Живковић, *Европски оквири српске књижевности III*, Београд: Просвета, 1982, стр. 186)

Аксентије Мародић,
Вук Караџић (детаљ),
1863, Народни музеј у
Београду

НАРОДНИ МУЗЕЙ

ВУКОВИ ПЕВАЧИ

Ристо Вукановић, *Слепи
гуслар*, 1898, Народни музеј у
Београду

Ђорђе Крстић, *Слепица*, 1905,
Народни музеј Београд

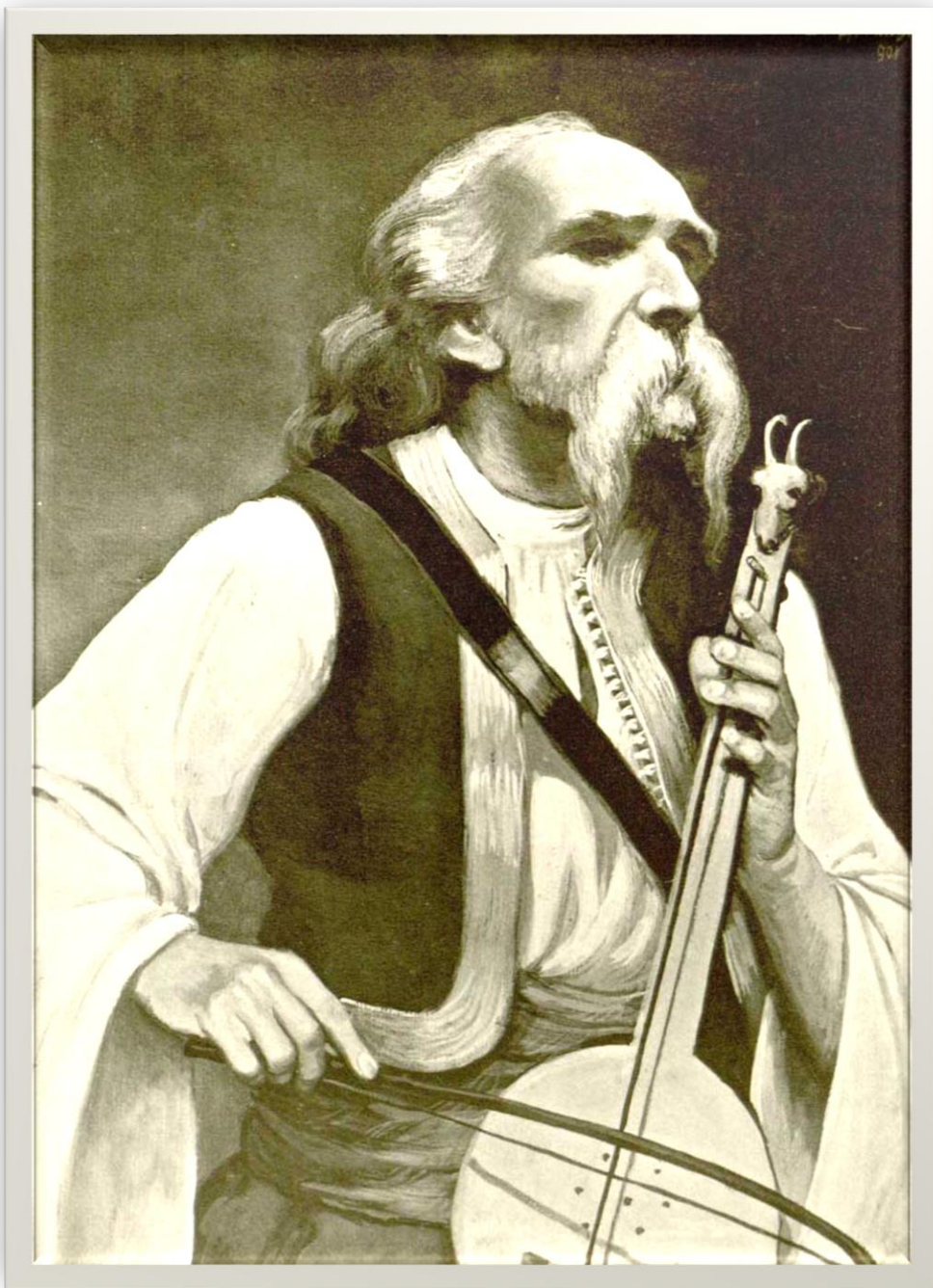

НАРОДНИ МУЗЕЈ

Српчад око гуслара. Студија Уроша Предића академ. сликара у Бечу.

Јосип Даниловац, *Филип Вишњић*, 1901.

Споменик косовским јунацима,
Крушевац, *Филип Вишњић*

Анастас Јовановић, *Срби око гуслара*, 1860.

Петар Лубарда, *Гуслар*,
1952.

Лукијан Мушицки

Манастир Шишатовац

Анонимни аутор, *Милош
Обреновић*, 19. век,
Историјски музеј Србије

Јохан Бес, *Петар II
Петровић Његош*,
1853.

Мориц Дафингер, *Милош
Обреновић*, 1848.

Паја Јовановић, *Апотеоза*
Вуку Караџићу, 1898,
приватно власништво

Епска песма

Бановић Страхиња

Мушкарац с тајном

Гете (1827) – “варварска самовоља”

Б. Поповић – бан прашта зато што прашта

Н. Љубинковић – губитници Старца

Милије.

Драма

Б.Михајловић Михиз

4 драме – Бановић Страхиња, Марко Краљевић – Издајице;

Изведена 1963. у ЈДП-у, у режији Мате Милошевића, Марко Тодоровић у главној улози; Стеријина награда
Драма остварује интертекстуалне везе са епским текстом;

“Драма није историјска. Зато су анахронизми у њој намерни и онда када су случајни.”;

Три чина, без сцена; опширне дијалози; драма за читање;

Стихови су уклопљени у драмске реплике;

Жанр: историјска драма, мелодрама, драма ужем смислу, психолошка драма, црнохуморна комедија, политички ангажована драма;

Мајка Југовића: интригант, политички манипулатор из сенке;

Историјска драма – драма заснована на народном предању – модерна драма

Издајице – Страхињина жена издаје бана, Југовићи издају зета; љуба моли Турчина да поштеди

Страхињину мајку;

Двобој није непосредно приказан; Страхиња не казује Југовићима о жениној издаји;

Филм

Саша Петровић

Александар Саша Петровић (1929-1994)

Сценарио СОКО (1977)

Поетско-филозофско-морални нуклеус
Ватрослав Мимица Бановић Страхиња
(1979)

“Као што је и у наслову назначено,
сценарио СОКО само је инспирисан
народном песмом БАНОВИЋ СТРАХИЊА.
Ја у литерарну адаптацију, у буквалном
смислу те речи, уопште не верујем.”

Утва златокрила:

- ❖ симболичко умрежавање цитатне подлоге
- ❖ болани Дојчин, слуга Милутин, млада Гојковица,
- ❖ евокација: “прелепа жртва” и “жртвени ждралови”; „мртва/ Бели бедем дојиш“.
- ❖ камен : “у пределу који расте лаковерно”; “празно име наде”
- ❖ “бели бедем” започетог Скадра и ноћ која отиче низ Бојану (бијела кула, бијели двори, Скадар на Бојани).
- ❖ контраст - камење које остаје непомишно у крајолику који расте.

ИВО АНДРИЋ

“Ја, у ствари, никад нисам писао књиге него рашивене и разбацане текстове који су се с временом, са више или мање логике, повезивали у књиге – романе или збирке приповедака” - *Омерпаша Латас, Сабрана дела*, књ. XV, 322

Гномски искази:

«Крпеж и трпеж кућу држе!»

«Сви смо ми мртви, само се редом сахрањујемо», *Травничка хроника, Сабрана дела*, II, 47)

«И тако је склањао с пута кољеновиће и оџаковиће, паше, бегове, улему и 'јакe' аге, као да су одавно мртви, а он послан само да их сахрани.» (*Омерпаша Латас*, 278)

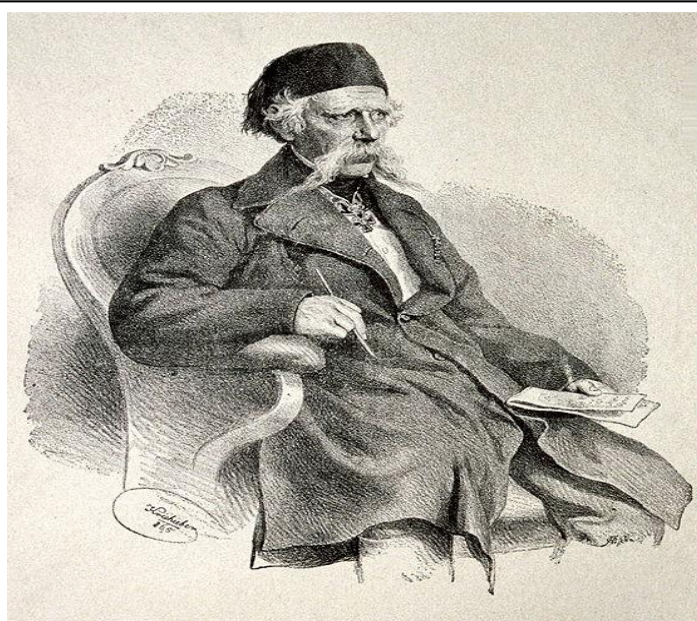

Митема Града

Урук, Троја, Јерусалим, Вавилон, Рим, Београд

Вила зида град/ вила
не дозвољава
градњу
Вила не да моста
реци
Приношење Жртве
како би се Градња
обдржала

Хвала